

BODNÁR BEÁTA*

A környezet büntetőjogi védelmének aktuális kérdései**

Bevezetés

„A világ héja-karmában galamb sír.
Mentsd meg!” (Rónay György: Epilógus)

A természet „megmentése” mindannyiunk közös kötelessége. Magyarország lakossága a statisztikai adatok alapján, 9 778 371 fő.¹ Amennyiben azt a feltételezést tesszük, hogy csupán a hazánkban élők egynegyed része nem törődik a környezet védelmével, példának okért eldobja egy termék csomagolópapírját közterületen, naponta 2 444 592 eldobott hulladék keletkezik, és ekkor ivóvizünk szennyezését, a levegő mérgezését, az illegális erdőirtásokat, és az állatokkal való kegyetlen bánásmódot még számításba sem vettük. Szomorú felismerésként be kell látni, világviszonylatban ennél drasztikusabb számokat ölt a természet pusztítása.

A kialakult helyzet további késlekedést nem tűrhet, a következmények vállalása haladéktalanul szükséges. Ennek a közösségi kötelezettségvállalásnak képezi a részét a büntetőjogi fellépés is. A környezetet károsító cselekmények szankcionálásának szükségessége napjainkban vitathatatlan. A végső fellépés eszközével, talán az utolsó pillanatban még megállítható a beláthatatlan következményekkel járó cselekmények számának növekedése, a kívánt csökkenés elérhetővé válik.

A harmonikus állapot bekövetkezéséig azonban számos tennivaló akad még. A tennivalók listáján szerepel többek között a környezeti büntetőjog aktuális kihívásainak megoldása is. A kihívások tekintetében több aspektusból közelíthetünk. Léteznek elméleti, dogmatikai kihívások, mint például a bűncselekmény tárgyával, a szándékosság hiányával, a materiális és

immateriális cselekményekkel kapcsolatban felmerülő vitakérdések², és léteznek a jogalkalmazás anomáliái. Véleményem szerint az aktuális kérdések leginkább a felmerülő problémák, és azok megoldási alternatíváinak tükrében világíthatóak meg, így a tanulmányban ezek tárgyalására kerül sor.

A bemutatható megközelítések, és technikák tárháza szinte végtelen, így a színes palettáról a választás elkerülhetetlen. Jelen tanulmányban a természetkárosítás és a hulladékgazdálko-

dás rendjének megsértése elnevezésű bűncselekményekkel kapcsolatban felmerülő problémák közül igyekezünk néhányat megvizsgálni. A mélyebb vizsgálódás előtt azonban fontosnak tartom a környezeti büntetőjog tartalmának és terminológiájának tisztázását.

A környezeti büntetőjog

A környezetvédelmi jog jogelméleti szempontból nem önálló jogág, hanem több jogág anyagából, nagyrészt a közigazgatási jog és a polgári jog kisebb részt az alkotmányjog, a nemzetközi jog, valamint a büntetőjog szabályaiból a környezet- és a természetvédelem irányára összeállított gyakorlati joganyag.³ A környezetvédelmi jog komplex rendszerében, több szankcionálásra alkalmas magánjogi és közjogi jogág találkozik. Egyes a jogtárgyakat súlyosan sértő vagy veszélyeztető esetekben azonban nem elegendő a közigazgatási vagy a polgári jogi felelősség meghatározása, hanem szükséges az állampolgárok és a társadalom védelme érdekében végső megoldásként, azaz ultima ratioként, a büntetőjogi oltalom is.⁴

Környezeti büntetőjog, mint fogalom

Az első kérdés, ami felmerül a környezetvédelem és a büntetőjog kapcsolatrendszerében, az, hogy használható-e a környezeti büntetőjog terminológiája? A válasz egyértelműen igen. Ennek oka, hogy a büntetőjog alapvető jellemzője a védelmi jelleg, valamint, több olyan sajátosság felmutatható e területen, amely igazolja a diszciplína létjogosultságát. A különbséget megalapozzák többek között a sajátos szabályozási tárgy és az eljárás. Ez az jelenti, hogy a környezeti büntetőjogot jogszabályban, közigazgatási határozatban vagy

* Joghallgató, DE ÁJK

** A tanulmány teljes terjedelmében 2019-ben a legfőbb ügyész által Kozma Sándor emlékére meghirdetett tudományos pályázaton, büntetőjogi témakörben, joghallgatói tagozaton II. díjban részesült.

¹ https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00001.html (Megtekintés dátuma: 2019.02.26.)

² KÓHALMI László: A környezet és a természet büntetőjogi védelmének néhány jogdogmatikai és jogpolitikai problémája, Belügyi Szemle, 2003. 4. szám 191. o.

nemzetközi egyezményben foglaltak alapozzák meg, és a jogalkotó a felsoroltak megsértéséhez fűz negatív büntetőjogi jogkövetkezmenyt. Speciális helyzetet teremtenek az okozati összefüggések, ugyanis a környezetre veszélyes tevékenységek akár évekig, évtizedekig, de az sem kizárt, hogy egy emberöltőig nem érzetik hatásukat. Nyilvánvaló, hogy az eltelt idő hosszúsága büntetőjogi értelemben speciális helyzetet teremt. Jellemző továbbá a magas fokú látencia. A statisztikai adatok alapján csekély számú környezeti bűncselekmény valósul meg, azonban ezek a valóság töredékét jelentik, és nem érzékeltetik megfelelően a probléma súlyosságát.⁵

Szankcionálás

A környezeti büntetőjog területén nem hangsúlyozható eléggé, az ultima ratio jelleg fontossága. A kutatások is igazolták, hogy amennyiben túl szigorúan lép fel a jogalkotó a jogsértővel szemben, akkor a szigorú egy szintje után már nem működik a jogszabályok visszatartó ereje. Például, ha a legenyhébb környezeti szabályszegésért is életfogytig-tartó szabadságvesztés büntetés járna, akkor sem tartanák be többen a környezetvédelmi előírásokat, és nem csökkenne az elkövetések száma.⁶

A szankcionálás kérdésénél felmerül az alkalmazható büntetések és intézkedések körének vizsgálata. Tipikusan a hagyományos szankciókat, azaz elsősorban a pénzbüntetést és a szabadságvesztést szabja ki a bíróság ítéletében. Az országok gyakorlata különbözik mind az alkalmazható szankciók, mind a súlyosságuk tekintetében. A kisebb súlyú joghátrányok azokon a területeken jellemzőek ahol a környezetvédelmi bűncselekmények a közigazgatási engedetlenség pönalizálásaként realizálódnak, a súlyosabb jogkövetkezmenyek pedig azon államokban, ahol az egységes környezeti tárgyak a büntetőjog részét képezik.⁷

Érdeemes kitérni arra a kérdésre, hogy az alkalmazható szankciók körének bővítése esetlegesen az elkövetések számának csökkenését eredményezheti. Az anyagi adottságokat ma is figyelembe veszik a büntetéskiszabásnál, de ennek tágabb mozgásteret lehetne adni, például környezetvédelmi, természetvédelmi jótékonyági tevékenységre kötelezéssel.⁸ Alkalmasság lehet a vagyonek Kobzás intézkedés, hiszen a vadállatokkal történő kereskedelem, és az illegális hulladék-kereskedelem, jelentős vagyontömeg felhalmozódását eredményezheti. Ezenkívül az elkövetők számára fontos lehet megvilágítani, hogy az állatok nem csupán

eszközök vagyoni előnyök szerzése céljából, hanem érezni, szenvedni képes élőlények. A téma iránti érzékenyítés, esetlegesen közérdekű munka állatkeretekben, menhelyeken történő végrehajtásával eredményes lehetne.

I. Természetkárosítás

Az első tényállás, amellyel kapcsolatban felmerülő problémákat közelebbről megvizsgáljuk a természetkárosítás törvényi tényállása. A tényállás két részből, nevezetesen az egyed alapú, és a terület alapú károsítástól tevődik össze. Az első kategóriában, az elméleti síkon felmerülő problémákat igyekszem megvilágítani, ennek érdekében megvizsgáljuk a Büntető Törvénykönyv 242. § (1) bek. c) pontját, míg a második egység esetében a jogalkalmazásban előforduló nehézségek megismerése érdekében a Btk. 243. §-át.

1. Az egyed alapú természetkárosítás, mint keretdiszpozíció

A természetkárosítás törvényi tényállása a Büntető Törvénykönyv miniszteri indokolása alapján generálklauzula. Ebben az esetben a kerettényállás fogalmát, nem a hagyományos szűk értelemben, hanem egy tágabb megközelítésben kell alkalmazni. Nem kizárólag azok a normák sorolhatóak ide, amelyeknek a megalkotója más jogalkotó, hanem azon normák is, amely azonos forrásból származnak.⁹ Ezen megközelítés elfogadása után, a jogirodalomban megkülönböztetjük a valódi és a nem valódi kerettényállások csoportját. A természetkárosítás az utóbbi csoportba illeszthető be. A keretkitöltő hatás érintheti a tényállási elemek sorából, az elkövetési magatartást, az elkövetési tárgyat, illetve az elkövetési módot.¹⁰ A valódi kerettényállásoknak tehát általában azokat tekintjük, melyeknek elkövetési magatartását tölti ki a külön norma. A természetkárosítás tényállása azért minősül nem valódi kerettényállásnak, mivel a külön norma az elkövetési tárgyat tölti meg tartalommal. Jogrendszeri elhelyezkedés szerint, általában ugyanazon jogrendszer más normájára utalnak a kerettényállások, azonban, ahogyan esetünkben is, egyre gyakoribb a nemzetközi szerződésre, illetve az EU jogi aktusra utalás. A csoportképzés jogforrási szint szerint is elvégezhető, ebben az értelemben az általunk vizsgált tényállást mind törvények, mind rendeletek megtöltik tartalommal.

Fontos kiemelni, hogy mindezek alapján a vizsgált szakasz generálklauzulaként kezelendő, és három különböző keretből tevődik össze. Elhatárolhatjuk

⁵ TESZÁR László: Környezetvédelem és Környezetvédelmi Büntetőjog. Ügyészek Lapja, 2000/4 szám, 39–41. o.

⁶ A Negyedik Magyar Büntetőkódex- régi és újabb vitakérdései Szerk. Hollán Miklós és Barabás A. Tünde, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017. XIX A környezet és a Természet elleni Bűncselekmények, 337. o.

⁷ GÖRGÉNYI Ilona: A környezetvédelem büntetőjogi alproblémái. Ünnepi Tanulmányok II. Horváth Tibor 70. születésnapjának tiszteletére, Bóbor Kiadó, 1997, Miskolc, 25–28. o.

⁸ JULESZ Máté: Környezetvédelmi büntetőjogunk változó erőterében, Bűntetőjogi Szemle, 2011. 65. szám, 53. o.

⁹ HOLLÁN Miklós: A büntetőjogi kerettényállások. Tendenciák és Alapvetések a büntetőjogi tudományok köréből. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Rendészettudományi Kar, 2014, Budapest, 185–186. o.

¹⁰ WIENIER A. Imre: Gazdasági bűncselekmények KJK, 1986, Budapest, 120–126. o.

egymástól a releváns nemzeti, európai uniós, továbbá a nemzetközi jogi joganyagot. Ez a tény komoly kihívásokat támaszt a jogalkalmazókkal szemben. A cselekmények jellege miatt szükséges a speciális szabályozás, azonban a túlzott komplexitás könnyen a hatékonyság rovására mehet. A teljes háttér joganyag ismertetésétől eltekintve, a probléma súlyát, a Büntető Törvénykönyvben szereplő 338/97 EK Tanácsi rendelet tartalmi ismertetésével igyekszem megvilágítani.

1.1. 338/97 EK Tanácsi rendelet

A rendelkezés a Washington, rövidítése szerint CITES egyezményen nyugszik, azonban az abban foglaltaknál több ponton részletesebb és szigorúbb szabályozást valósít meg. Az EU az állatvilág sokkal szélesebb körére terjeszti ki a védelmet, teszi ezt azért, hogy ezzel egyszerre oldja a kereskedelemmel járó összes problémát. A rendelet fő jellemzője, hogy a nemzetközi szerződés tartalmazta Függelék, mellékletekbe csoportosítja. Az „A” melléklet tartalmazza azon fajokat, amelyek a szerződés I. Függelékében találhatóak, és velük szemben egyik állam sem tett fenntartást, illetve azokat a fajokat is, amelyek kipusztulással fenyegettek, vagy ritka előfordulásúak, és a kereskedelem kihalásukat eredményezheti. A „B” mellékletben a II. Függelékben szereplő fajok közül azok szerepelnek, amelyeket az „A” melléklet nem tartalmaz, és a tagállamok nem jelentettek be rájuk fenntartást, továbbá I. Függelékben felsorolt azon fajok, amelyekre jelentettek be fenntartást. Ide kerültek azon fajok is amelyek, ugyan nem részesei a CITES I. II. Függelékének, de kereskedelmük nemzetközi viszonylatban nem megfelelő, vagy annyira hasonlítanak az „A”, és „B” mellékletben szabályozott egyedekre, hogy a róluk való rendelkezés itt szükséges. Utolsó csoportként, pedig azon egyedek sorolhatóak ebbe a mellékletbe, amelyek behozatal az Európai Unióban őshonos fajok veszélyeztetését, kipusztulását eredményezné. A „C” mellékletben kerültek elhelyezésre azon fajok, amelyek az Egyezmény III. Függelékében szerepelnek, és nem jelentettek be rájuk fenntartást. A „D” mellékletben azon egyedek, amelyek az Egyezmény III. Függelékében találhatóak, és a tagállamok valamelyike fenntartást tett vele szemben, vagy az importja olyan mértékű, hogy a kereskedelmét figyelemmel kell kísérni.¹¹ A rendelkezések hatékonyabb érvényesülése érdekében, a munkában két tanácsadó testület is közremű-

ködik, nevezetesen, a TRAFFIC Europa, és az UNEP – WCMC.^{12, 13}

Az általunk vizsgált tényállás szempontjából az „A” illetve a „B” mellékletek relevánsak mivel a jogszabályhely ezeket tartalmazza. Ezen két mellékletbe sorolható állatokkal folytatott import és export tevékenységre speciális szabályok vonatkoznak. Két nagy kategória különíthető el egymástól. Az első, hogy az Európai Unió határain belül történik az eladás és a vásárlás, a második, hogy az EU határain kívülre, vagy kívülről történik a tevékenység. Ha ezt meghatároztuk, másodsorban meg kell vizsgálni, a kereskedelemre szánt példány a rendelet melyik mellékletében szerepel.

„A” mellékletes állatok vásárlásának megvalósítása kizárólag EU bizonylat birtokában lehetséges, amely sárga színű. Ezen állatokat kötelező egyedi jelöléssel ellátni, így erre a kritériumra is ügyelni kell adásvétel esetén. Azonban ha a faj szerepel a 865/2006/EK rendeletének 10. mellékletében, és a példányok fogságban szaporítottak, akkor az Európai Unióban szabadon mozoghatnak, kereskedelemben kerülhetnek, annál az oknál fogva, hogy könnyen szaporítható madárfajoknak minősülnek. Az állat vásárlóját bejelentési kötelezettség terheli az illetékes természetvédelmi hatóság irányába, de természetesen ezen kategória alól is léteznek kivételek.

„B” mellékletes állatok esetén a helyzet differenciáltabb, mivel ismét két csoportot kell képeznünk, amelynek alapját a bejelentési kötelezettség fennállta, vagy elhanyagolhatósága képezi. Általánosságban elmondható, hogy az emlősök, a madarak, és a szárazföldi-teknősök tartását kötelező bejelenteni, de a pontos mellékletet, a 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet tartalmazza. Kérdéses lehet továbbá az is, hogy Magyarországon kívül más tagállamban, vagy belül szeretnék megvásárolni, ugyanis az EU rendeletnél a magyar végrehajtási rendelet, a derogáció lehetősége miatt, szigorúbb szabályokat tartalmaz erre a mellékletre. Magyarországon ezen példányokat, csak abban az esetben lehet megvásárolni, ha rendelkeznek zöld színű tenyésztői bizonylattal, (az állatok Magyarországon születtek), kék színű származási igazolással (külföldön születtek), vagy fehér színű eredetiségigazolással (régibben vették nyilvántartásba őket). Más EU tagállamban is dokumentumok szükségesek, amelyeknek megfelelő alakosságokkal kell, bírniuk, de nem meghatározott pontosan, hogy milyen elnevezéssel rendelkezzenek. A megvásárolt állatot az illetékes hatóságnál be kell jelenteni.

A második nagy kategória, ha az állat nem bejelentés köteles. Ebben az esetben is szükséges, hogy a példány származását igazoló dokumentumokkal rendelkezzen.

¹¹ SZABÓ Erika: A Washingtoni Egyezmény magyarországi gyakorlata állatorvosi szemmel. Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kar Állat-egészségügyi Igazgatástani és Agrárgazdaságtani Tanszék, 2012, Budapest 15–16. o.

¹² Az ENSZ Környezetvédelmi Világkonverzációs Megfigyelőközpontja, amely világszerte együttműködik a tudósokkal és a politika képviselőivel, a biológiai sokféleséget a környezeti és a fejlesztési politika középpontjába állítja. A szervezet az Egyesült Királyságban, Cambridge székhelyen működik. Bővebben: <https://www.unep-wcmc.org/>

¹³ DAVID Morgan: The European Community wildlife trade regulations, The Trade in Wildlife Regulation for Conservation Edited by Sara Oldfield 2003, Earthscan Publications Ltd London. Sterling, VA, 70–77. o.

Eladásnál szintén a fent említett iratok szükségesek, viszont kiemelő, hogy már a kereskedelmi forgalomba hozatalhoz pl.: állatbörzén bemutatáshoz is szükségesek a dokumentumok, függetlenül attól, hogy a példányt ténylegesen eladják-e. Az Európai Unióból történő kivitelhez, CITES export vagy re-export engedély szükséges. Export engedély abban az esetben, ha az állat az Európai Unió területén belülről származik, és kívülről kívánják szállítani, és re-export engedély, ha az Európai Unió területén kívülről származik, behozták az Európai Unióba, és most ismét ki kívánják vinni. „A” mellékletes állatok esetén a fogadó állam előzetes import engedélye is szükséges, „B” mellékletes állatok esetében az ország maga dönt. Behozatalra is ugyan ezen dokumentumok megléte az előírás.

Érdemes megemlíteni, hogy léteznek, fajok, amelyekkel tilos kereskedni, mert ökológiai kockázatot jelentenek, mint pl. kígyófejű halak, aligátorteknős, kanadai vörös mókus.¹⁴ A lista felülvizsgálata folyamatosan, lehetséges, egy erre a célra létrehozott tudományos testület munkája során. 2001-ben a listát átalakították, és 375 taxon¹⁵ kereskedelmét korlátozták, vagy tiltották meg, amely több mint 900 helyet érintett az országokban. A változások szükségessége minden esetben, csak a későbbi empirikus adatokkal igazolható.¹⁶

Az államok közötti hatékony együttműködést és a cselekmények sikeres felderítését, nagyban segítik a különböző együttműködések, mint például a DG Justice, amely az irányelvek végrehajtásáért, fejlesztésért felelős, valamint jogi továbbképzéseket szervez, környezetvédelmi tanulmányokat bocsát ki, a DG Environment, amely eljárást kezdeményezhet, ha a tagállamok nem megfelelő módon igyekeznek az irányelveket érvényre juttatni. Jelentős továbbá az Eurojust, valamint az Europol munkája, az előbbi a tagállamok által létrehozott igazságügyi együttműködés a transznacionális bűncselekmények könnyebb felderítése érdekében, amíg az utóbbi nyomozati szerv, amely a cselekmények analizálásában a nemzetközi együttműködésben vesz részt.¹⁷

Kiemelő, hogy az ismertetteken túl, számos jogforrást kell a jogalkalmazónak áttekintenie, egy-egy konkrét eset kapcsán, amely komoly felkészültséget és ismeretanyagot igényel. Az egyszerűsítéssel az eljárási költségek és idő csökkenthető lenne, továbbá a gyakorlatban felmerülő problémák körében ismeretetésre kerülő tévedésről való hivatkozás is kiküszöbölhetővé válna.

2. A területi alapú természetkárosítással kapcsolatos gyakorlati problémák

A gyakorlatban tapasztalható, hogy a természetkárosítás bűncselekmény leggyakrabban más vagyoni jellegű bűncselekményekkel együtt valósul meg. Ezek jellemzően falopások. Az érték kiszámítása során alkalmazzák az élő fa és a tűzifa értékének számítását, azonban a Natura 2000-es területek esetén nem létezik olyan számítási módszer, amellyel a megállapítható lenne például az erdő természetvédelmi értéke.¹⁸

További problémaként merülhet fel, a feltehetően a védelmi kör kiterjesztése érdekében a törvényi tényállásban szereplő, a „védett élő szervezetek életközösségének, és azok élőhelyeinek” fordulat. A megfogalmazás kissé homályos, hiszen szigorú nyelvtani értelmezéssel, első olvasatra nem dönthető el világosan, hogy a tényállás kizárólag az életközösségek élőhelyeire, vagy az egy tágabb kategóriaként az egyes élőlények élőhelyei tekintetében is releváns.¹⁹ Fontos kiemelni, hogy a védelem, nemcsak azokra a területekre terjed ki, amelyek az adott időpillanatban az egyedek ténylegesen megtalálhatóak, hanem azokra is melyek adottságai megfelelnek az élőhely fogalmának, és reális esély van arra, hogy az egyedek a természeti adottságokat kihasználva ott előforduljanak.²⁰ A gyakorlatban azonban ez a megállapítás problémás lehet, hiszen a szakértők gyakran egymásnak ellentmondó szakvéleményt fogalmaznak meg, így a bíróság számára teljeskörűen bizonyítottá nem válhat, hogy valóban reális esély fenn az adott élőlény előfordulására.

A bűncselekmény kapcsán problémás továbbá a jelentős mértékű megváltoztatás, illetve a károsodás elhatárolása. A jelentős mértékű változást kizárólag akkor lehet kétséget kizáróan bebizonyítani, ha a bizonyítási eljárás a beavatkozás előtti állapotok feltárására is kiterjed. Azonban ez sokszor szinte lehetetlen, mivel nem ismert pontosan a terület élővilága. Egy szakértői vélemény megállapította, hogy a természetkárosítás tényállása azért nem tartalmazza a jelentős mértékű változás kritériumait, mivel az szakkérdésnek minősül. Ennek megállapításakor nem lehet egyedüli kritérium a terület kiterjedése. Kisebb méretű károsító hatás is lehet jelentős, de nagyobb méretű is lehet nem jelentős mértékű. Az nyilvánvaló hogy az egyéb, – tehát nem a környezetkárosítással együtt járó –, a Btk.-ban meghatározott jelentős kár fogalma a környezetkárosítás esetében is elfogadható. Ez azonban ténylegesen, pénzben kifejezhető vagyoni kárt jelent. Ez az érték a jelenlegi hatályos jog alapján 2 millió forint-

¹⁴ Felelősséggel az állatokért útmutató http://www.cites.hu/docs/utmutato_allattartoknak_uj.pdf (megtekintés dátuma 2018.07.15.)

¹⁵ Egyazon csoportba került egyedek gyűjtőkategóriájának biológiai elnevezése.

¹⁶ STEVEN Broad, Teresa Mulliken and Dilys Roe: The Nature and Extent of Legal and Illegal Trade in Wildlife. The Trade in Wildlife Regulation of Conservation Edited by Sara Oldfield, Earthscan Publication Ltd, 2003, London, 70–77. o.

¹⁷ Environmental Crime in Eu, Synthesis of the Research Project “European Union Action to Fight Environmental Crime” (EFFACE), https://efface.eu/sites/default/files/publications/EFFACE_synthesis-report_final_online.pdf (Megtekintés dátuma: 2018.08.25.)

¹⁸ TILKI Katalin: A Natura 2000 területek vonatkozásában elkövetett természetkárosítás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai II. Ügyészek Lapja, 2016/ 3–4. 114–118. o.

¹⁹ MOLNÁR Tamás: A környezet büntetőjogi védelme. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjog és Kriminológiai Tanszék, Miskolc, 2017. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/25617/20879.pdf> (Megtekintés dátuma: 2019.02.16.)

²⁰ TILKI Katalin: i. m. Ügyészek Lapja 2016/3–4. 114–118. o.

tól 60 millió forintig terjed. Értelemszerű azonban, hogy a környezetkárosító büntetőjogi felelősséget is maga után vonó magatartáshoz további úgynevezett közvetett anyagi károk és nem vagyoni károk is kapcsolódhatnak. Ha ugyanis a károsítással összefüggésben ellehetetlenül az ott élő emberek élete, csökken az ingatlanok forgalmi értéke, megszűnik bizonyos tevékenységek gyakorlásának lehetősége –, adott esetben mindez a közvetlenül kimutatható anyagi kárt növeli és jelentős kárrá alakíthatja át. Másfelől a károsított térség negatív megítélése, jó hírvének elvesztése, annak elkerülése, turisztikai szempontból való ellehetetlenülése olyan nem vagyoni kártérítést is megalapozhat, ami a tényleges vagyoni kárral együtt a jelentős kár fogalmát alapozza meg.²¹

A gyakorlatban a védelem oldaláról gyakori a tévedésre való hivatkozás. Ebben az esetben a hivatkozás alapját nem a joganyag átláthatatlansága képezi, hanem hogy az elkövető nem volt tudatában a terület természetvédelmi minőségének. Létezik a Védett Természeti Területek Törzskönyve, amely közhiteles nyilvántartásként tartalmazza, az érintett tájakat. A Törzskönyv közhiteles nyilvántartásként funkcionál, ezért annak tartalmát bárki megismerheti, kérelemre arról feljegyzést készíthet.²² Ennek ellenére a bíróság gyakran fogadja el a tévedésre, mint büntethetőségi akadályra történő hivatkozást. A probléma megoldása lehetne, ha a területek besorolása az ingatlan-nyilvántartásban egyértelműen, és minden esetben feltüntetésre kerülne, így a területen történő bármilyen munkálatok megkezdése előtt, mindenki egyértelműen meggyőződhetne az adott ingatlan besorolásáról.

II. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése

Általános problémaként fogalmazódik meg, hogy a közterületeken, útszéleken és eldugott mellékutakon, lévő szemétkupacok aránya, mértéke gyorsan növekszik. Az ilyen módon lerakott hulladék azon túl, hogy szennyezi a környezetet, súlyos közegészségügyi veszélyeket rejt magában, így például rovarok és rágcsálók elszaporodásához vezethet, de az sem mellékes, hogy a baktériumok, bomlástermékek a csapadékvízzel a talajvízbe juthatnak.²³ A hulladék illegális lerakása, nem kizárólag hazánkban, hanem nemzetközi

²¹ Soporné dr. Bachmann Katalin, címzetes megyei bírósági bíró, a Tatai Városi Bíróság elnöke, A környezetvédelmi igények büntetőjogi és polgári jogi érvényesítésének egyes kérdései bírói szemmel. <http://www.kvvm.hu/szakmai/karmentes/egyeb/kjogalk/09.htm> (Megtekintés dátuma: 2019.02.14.)

²² FARKAS Csamnagy Erika: Természetvédelmi értékek fenntartása, őrzése. Természetvédelmi ellenőrzés. Természetvédelmi őrszolgálat feladat-és hatásköre. http://kepzevolucioja.hu/dmdocuments/4ap/14_1242_005_101115.pdf (Megtekintés dátuma: 2019.02.14.)

²³ GARAI Renáta: A hulladékgazdálkodás rendje megsértésének jogalkalmazási kérdései. Kriminológiai Tanulmányok 55. OKRI, Budapest, 2018, 188–204. o.

szinten is komoly kihívásokat jelent. Viszonylag korán az 1980-as évek végén megfigyelhető volt a tendencia, hogy a fejlődő országokban évente átlagosan keletkező 300 millió tonna hulladékból, mintegy 50 millió tonna az afrikai országok területén kerül elhelyezésre. Ennek egyértelmű oka, hogy abban az időben a hulladék kezelésének költsége a nyugati államokban 100 és 2000 dollár között mozgott, amíg Afrika területén 2,5 és 50 dollár között. A problémát felismerve kezdeményezték a nemzetközi közösség és a kormányközi szervezetek egyaránt szabályozások bevezetését.²⁴ A hulladék azonban napjainkban is jelentős problémát okoz, mi sem tükrözi jobban ezt, mint a Kína által 2017 végén bevezetett nemzetközi szemétszállítási embargó. Ezen év végétől, az országba nem szállítható be sem papír, sem műanyag hulladék.²⁵

A felsorolt okok megfelelően alátámasztják, hogy mind a nemzetközi közösség, mind hazánk komoly kihívásokkal néz szembe ezen a területén, így a hulladékgazdálkodás rendjének megsértésével kapcsolatban felmerülő kérdések, és esetleges problémák vizsgálata, mindenképpen időszerűnek bizonyul napjainkban.

1. A törvényi tényállással kapcsolatban elméleti síkon felmerülő problémák

„A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése” elnevezésű bűncselekmény a természetkárosítás bűncselekményéhez hasonlóan generálklauzula. Ebből eredően az értelmezés során problémák merülhetnek fel, illetve speciális szaktudás válhat szükségessé. Azonban ezzel a törvényi tényállással kapcsolatban felmerülő legérdekesebb dogmatikai probléma nem a kerettényállás problémaköre, hanem az elkövetési tárgy.

1.1. A hulladék fogalma

A bűncselekmény elkövetési tárgya a hulladék. Első lépésként szükséges a hulladék és a szemét fogalmának elhatárolása. Szemétnek minősül, amely a tulajdonosa számára feleslegessé válik, és azt nem lehet, vagy nem akarja újrahasznosítani. A hulladék ennél egy szélesebb kategória, a Ht. szerint hulladék minden, amelytől a tulajdonosa megválna, megválni szándékozik, vagy megválni köteles. A fogalomba tehát beletartoznak azon dolgok is, amelyek újrahasznosíthatóak, azaz nem minősülnek szemétnek.²⁶

A hulladék fogalma, az ismertett definíciója alapján egyértelműnek tűnhet, azonban érdemes a fogalmi

²⁴ MONICA Massani & Paolo Monzini: Dirty Business in Italy: a Case – study of Illegal Trafficking in Hazardous Waste. Global Crime, Vol 6. No 3–4., augusztus–november 2004, 285–304. o.

²⁵ <https://www.zip.hu/kinanak-mar-nem-kell-a-szemetunk> (Megtekintés dátuma 2019.02.15.)

²⁶ http://www.energiaporta.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=215%3A%20foglalkozasok%20a%20hulladekhasznositas%20szerepe%20a%20magyarorszagban%20-%202017%3A%20a%20hulladekhasznositas%20-%202017 (Megtekintés dátuma: 2019.02.17.)

elemeket közelebbről megvizsgálni. Alapvetően három fogalomkört kell figyelembe venni. Egyrészt a hulladék valamely anyag, vagy tárgy. Ennek eldöntése nem okozat nehézséget, objektív kategóriának minősül. Másodsorban a birtokosa ettől megválnak, megválni szándékozik, vagy megválni köteles. Ez a kategória szubjektív, így értelmezési problémákat vethet fel, hiszen a birtokos szándékának, motivációjának feltárása szükséges. A harmadik fogalmi elem, hogy megtalálható az úgynevezett hulladék irányelv I. mellékletében. Ez a körülmény abból a szempontból releváns, hogy a tagállamok is az európai közösség által használt fogalmat ültették át a nemzeti jogrendszereikbe. Azonban attól, hogy egy anyag felvételre kerül a listára, nem minősül minden előfordulási formájában, és minden körülmények között hulladéknak.²⁷ Valamely anyag hulladékká minősítéséhez, az előző két feltétel teljesülése is szükséges.

Mindezek után a közelebbi vizsgálódás alapján, újabb elhatárolási kérdéssel szembesülhetünk. A felmerülő kérdéskör nem más, mint a tényleges hulladék és a melléktermék egymástól való megkülönböztetése. A melléktermék egy termelési folyamat önállóan is értékelhető követelménye, teljesítve a megfelelő kritériumokat.

Ebben az esetben azonban felmerülhet a hulladékká válás lehetősége, amelyet szükség esetén bizonyítani kell.²⁸ Gyakran képezi hivatkozás alapját a védelem részéről, hogy az adott anyag nem minősül hulladéknak, mivel újrafelhasználható. Azonban az Európai Unió Bírósága több ítéletében is kimondta, hogy a definíció ilyen megszorító módon nem értelmezhető, és mindig az adott körülmények pontos megvizsgálása után vonható le következtetés.²⁹

A fent ismertetett a hulladék közigazgatási értelemben vett fogalom, amely elválik a büntetőjogban alkalmazottól. Az általunk vizsgált törvényi tényállás ugyanis az eddigieket kiegészíti azzal, hogy az anyag alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő, vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére. A korábbiakban komoly gondot jelentett, hogy a jogalkotó a veszély mely formáját kívánta szankcionálni, nevezetesen, hogy absztrakt, közvetett, vagy konkrét veszélyeztetés szükséges. A kérdés rendezetlensége szétartó, és egymástól eltérő bírói gyakorlatot eredményezett, amely a jogbiztonság követelményének nem felelt meg.³⁰ A Kúria a kérdést az 1/2015-ös elvi Bírósági határozatában rendezte, miszerint: *A büntetőjogi értelemben vett veszély*

*a sérelem bekövetkezésének lehetőségét jelenti.*³¹ Napjainkban így ez a kérdés rendezett, azonban továbbra is kérdéses, hogy a veszélyesség megítélése ténykérdés, avagy szakkérdés. Amennyiben szakkérdésnek minősül, minden esetben szakértő kirendelése szükséges, azonban, amennyiben jogkérdés, a bírói bölcsesség alapján dönthető el a minősítés.³² A gyakorlatban az igazi problémát ennek a kérdésnek a megítélése jelenti, mivel a szakértő kirendelése költséges. Azokban az esetekben, amikor minden személy számára nyilvánvaló, hogy a kérdéses anyag, vagy tárgy hulladék, a szakértő kirendelésének mellőzése az eljárási költségek csökkentéséhez vezethetne.

Mindezekből leszűrhetjük, hogy a hulladék pontos definiálása napjainkban is állandó viták forrása lehet, és mindenképpen szükséges lehet a felmerülő kérdések megválaszolása, és pontos kidolgozása, akár a bírói gyakorlatban körében, az elkövetők megfelelő felelősségre vonása, és a törvényi tényállás legsikeresebb alkalmazása érdekében.

2. A gyakorlatban felmerülő problémák

A hulladékgazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények hazánk határain átívelve, nemzetközi viszonylatban is komoly kihívásokat okoznak. Ebből az okból, ebben a fejezetben nem kizárólag a Magyarország relációjában előforduló problémákat és kihívásokat tárgyaljuk, hanem a kérdéskörrel általában felmerülő kihívásokat.

2.1. Közgazdaságtani kérdések

Első lépésként érdemes rávilágítani, hogy az általunk vizsgált cselekmény elkövetőit a klasszikus büntetőjogi motívumokon túl, gazdasági megfontolások is elkövetésre sarkallják. Rögzíthetjük, hogy a hulladék egy nem rugalmas áru termék. Az ár rugalmasság, a mikroökonómiában az ár valamely függvényének – többnyire a keresletnek vagy a kínálatnak – a százalékos változását jelenti akkor, ha az ár 1%-kal emelkedik. Ez a tulajdonsága a hulladéknak érdekelté teszi a szervezett bűnöző csoportokat az ár rögzítésére, amely az illegális kereskedelmet serkenti. A probléma megoldása lehet, ha az árak rugalmassá tétele, így a magas árak a kereslet csökkentését eredményeznék.³³

A másik gazdaságban megjelenő probléma, a hulladékkezelés magas költségei. Egyrészt ezek önmagukban is fennállnak, hiszen a megfelelő újrahasznosítási eljárásnak, az égetésnek, és a szállításnak eleve vannak

²⁷ CSÁK Csilla: A hulladék fogalmának értelmezése az uniós ítélkezési gyakorlat tükrében. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus, XXIX/2 (2011), 424–427. o.

²⁸ BÁNDI Gyula: Gyakorlati jogértelmezési gondolatok a hulladék fogalmi rendszere körében. *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 35–44. o.

²⁹ Palin, granit ítélet 37. pontja, Van del Walle és társai ügyében hozott ítélet 47. és 50. pontja.

³⁰ GELLÉR Balázs József – BÁRÁNYOS Bernadett: Mitől hulladék a hulladék? *Gondolatok a Btk. 281/A. § margójára*, *Magyar Jog*, 2011. 5. szám, 287–288. o.

³¹ 1/2015-ös elvi Bírósági határozat [31]

³² GARAI Renáta: A hulladékgazdálkodás rendje megsértésének jogalkalmazási kérdései. *Kriminológiai Tanulmányok* 55. OKRI, 2018, Budapest, 188–204. o.

³³ NICHOLAS Dorn, Stijn Van Daele and Tom Vander Beken, Reducing Vulnerabilities To Crime Of The European Waste Management Industry: The Research Base And The Prospects For Policy, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 15(1), 23–36.

költsége, amelyek a környezetvédelmi szabályok szigorodásával egyre csak növekednek. Másrészt az előírásoknak való megfelelés is anyagi terhekkel jár, hiszen a nyomon követhetőség, a címkézés, a könyvelési eljárás mind-mind komoly anyagi kiadásokat ró a törvényesen eljárni kívánó cégekre.³⁴ Kimutatható, hogy az illegális piacon az ipari hulladék kezelésének ára körülbelül a fehér piaci ár felét, míg a hagyományos városi hulladék esetében a többszörösét teszi ki, azonban gyorsabb és egyszerűbb megoldást kínál.³⁵

Lehetséges megoldási alternatívaként, az árképzés befolyásolására alkalmas eszközként szolgálhat a privatizáció, amely bizonyítottan az ellenérték csökkentését eredményezheti. A megvalósításra mintaként szolgálhat Belgium.³⁶ Fontos szem előtt tartani, hogy az alacsonyabb árakat nem a tulajdonos jellege – állami önkormányzati, vagy magántulajdonos –, hanem a verseny megléte eredményezi. Ha a verseny megfelelően jelen van a piacon, alacsonyabb árakat eredményez mind a magán, mind az állami kézben lévő hulladékgazdálkodási szervezeteknél, így csökkentető az illegális tevékenységek iránti kereslet.³⁷

2.2. A hulladék lokalizálása

A keresletet azonban nehéz úgy csökkenteni, hogy a kínálat forrását nem ismerjük. A keresletnek ebben a viszonylatban jelenleg két számunkra releváns formája van, az eleve illegális termékekre való kereslet például veszélyes hulladékok, vagy legális termékekre, amelyek azonban illegális cselekmények eredményei.³⁸ Az illegálisan szállított hulladék lokalizálása, komoly kihívások elé állítja az érintett szerveket. A hulladékszállítás ellenőrzése a fő tranzitútvonalakon, általában kikötőkben, vagy az autópályák mentén zajlik. Azonban a hatóságok nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal ezen a téren, ennek eredményeképpen az illegális tranzit csupán 1%-át képesek azonosítani. A probléma megoldásaként a kutatók azt ajánlják, hogy a hulladék „forrásánál” szükséges az ellenőrzési cselekményeket lefolytatni, tehát azon helyeken, ahol a hulladékot előállítják, tárolják, vagy azt azzal való európai kereskedelem előtt elhelyezik. Az említett po-

tenciális helyszínek lehetnek ipari, termékfelhasználói, vagy kiskereskedői telepek. Az utóbbi két kategória különösen jelentős lehet, ha az üzleti profiljukat újrafeldolgozásra szánt termékek exportálása képezi. Közép-Kelet-Európában az ipari és kezelési létesítmények érintettek, azonban példának okáért az Egyesült Királyságban a hulladék válogatásával foglalkozó egységek a potenciális elkövetési helyszínek.³⁹ Továbbá a kutatások bizonyítják, hogy a szegényebb övezetek kevésbé érintettek az illegális hulladékkereskedelem tekintetében, így a megfigyelések a veszélyeztetettebb területekre koncentrálódhatnak.⁴⁰

Szállítás során felmerül az országhatárok átlépésének problémaköre. Mind a szárazföldi, mind a vízi szállítás tekintetében megállapítható, hogy az ellenőrzés jellege nem kizárólag a hulladék veszélyességétől függ, hanem a célország szabályozási rendszerétől is. Minden ország eltérően rendelkezik a behozatalhoz szükséges kritériumokról, és ez vitathatatlanul adminisztratív problémákhoz, ezen keresztül pedig illegális tevékenységhez vezethet. A legtöbb afrikai ország nem rendelkezik megfelelő jogi szabályozási kerettel, amely lehetővé tenné a bűncselekmény megelőzését vagy leküzdését.⁴¹

A tengeri szállítás esetén napjainkban konténereket alkalmaznak, amelyek megkönnyítik az illegális tevékenységet. A konténerek névtelensége különleges előnyt nyújt a tiltott árut szállítani kívánók számára. A szállítás ezen speciális esetében megfigyelhető, hogy az elkövetők a járműveket felhasználva igyekeznek a hulladék súlyát leplezni, így a bűnüldöző szerveknek erre a körülményre is tekintettel kell lenni.⁴²

A másik jelentős probléma a hulladék illegális lerakása esetében keletkezik. A lerakás pillanatában nehéz lokalizálni a tevékenységet, a hulladék csak később kerül felfedezésre, amikor már visszafordíthatatlan környezeti károkat okoz, és az elkövető felkutatása is szinte lehetetlenné válik. Megoldásként szolgálhat a problémára a távérzékelés. A legegyszerűbb módja ennek a földfelszínről begyűjtött adatok, légi, műholdas feldolgozása. Az így megszerzett információ akár már önmagában is hasznos lehet, de teljes körű bizonyítékként szolgál ha GIS- szoftverrel kombinálva más információt is nyújt.⁴³ A módszer alkalmazásával az illegális telephelyek könnyebben felfedezhetőek, és az esetleges növekedésüknek is azonosítható.⁴⁴

³⁴ ALFREDO Madza, PRISCO Priscitelli, COSIMO Neglia, GIULIA Della Rosa, and LEOPOLDO Ianuzzi: Illegal Dumping of Toxic Waste and Its Effect on Human Health in Campania, Italy. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2015, 12, 6825. o.

³⁵ LUCIA Gereyl et al. : The Waste Crisis in Campania Italy. *Endeavour*, 40 (2), May 2016, 1–27. o. https://www.researchgate.net/profile/Lucie_Grey/publication/265745437_The_Waste_Crisis_in_Campania_Italy/links/5a25

³⁶ JACOBSEN, R., Buysse, J., Gellynck, X., 2013. Cost comparison between private and public collection of residual household waste: multiple case studies in the Flemish region of Belgium. *Waste Management* 33, 3–11. o.

³⁷ MICHAL Struk, Switch to save? Comparing Municipal Solid waste, expenditures based on waste management provider ownership. *Detritus Multidisciplinary Journal for Waste Resources & Residues*, 3 August 2018, 152–158. o.

³⁸ GLEN Wright: Conceptualising and Transnational Environmental Crime. *Trends in Organized Crime*, December 2011, 1–15. o. https://www.researchgate.net/profile/Glen_Wright/publication/228159127_Conceptualising_and_Combating_Transnational_Environmental_Crime/links/5506b6ad0cf24cee3a05ea32.pdf (Megtekintés dátuma: 2019. február 27.)

³⁹ <http://impel.eu/wp-content/uploads/2015/11/Waste-Sites-Manual-English-version.pdf> (Megtekintés dátuma: 2019.02.23.)

⁴⁰ Jacobsen, R et al. m. 3–11. o.

⁴¹ http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/75685/Korir_Environmental%20crime%20management%20in%20Kenya?sequence=3 (Megtekintés dátuma 2019.02.27.)

⁴² http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/19427/6776703_Bishop_2012.pdf?sequence=1 (Megtekintés dátuma: 2019.02.21.)

⁴³ https://www.researchgate.net/profile/Robin_Curry/publication/260149621_An_overview_of_waste_crime_its_characteristics_and_the_vulnerability_of_the_EU_waste_sector/links/5735e87e08aea45ee839e02.pdf 8 (Megtekintés dátuma: 2019.02.27.)

⁴⁴ YONEZAWA C. (2009) Possibility of monitoring of waste disposal site using satellite imagery. *Journal of Integrated Field Science* 6: 23–28.

3. Gahna esete

A technika folyamatos fejlődése napjainkban egy eddig nem tárgyalt jelenséget idéz elő. Ez a probléma nem más, mint az elektronikus hulladék kezelése, elhelyezése, és az azzal való illegális cselekmények elkövetése.

Az elektronikus hulladék fogalma alá tartoznak az elektronikus berendezések különböző formái, amelyek már nem képviselik eredeti értéküket a felhasználói számára, vagy nem felelnek meg eredeti rendeltetésük kritériumainak. A definíció magában foglalja a „fehér árukat” – hűtőszekrények, mikrohullámú sütők, mosógépek, valamint a „barna árukat” – televízió, rádió, számítógép – egyaránt.⁴⁵ Az e-hulladék jelentőségét tükrözi, hogy évente, megközelítőleg 50–80 millió tonna keletkezik belőle, így vitathatatlanul modern világunk, és a fenntartható fejlődés megoldandó problémája.⁴⁶

Általánosságban elmondható, hogy a probléma leginkább a fejlődő országokban realizálódik, mivel a hulladéknak ezen típusa a fejlett országokban keletkezik, majd illegális tevékenység révén a kevésbé fejlett területeken kerül elhelyezésre. Különösen veszélyeztetettek az afrikai országok, a hiányosnak mondható szabályozási rendszerük, és a problémára való felkészületlenségük miatt. A kontinensen elhelyezkedő államok közül Gahna kiválasztására azért került sor, mert ebben az országban bizonyítottan az egyik leg súlyosabb problémát az illegális e-hulladék okozza. Az utóbbi évtizedben a médiafigyelem középpontjába került ezen környezetvédelmi kulcskérdés, és a fellépés elkerülhetetlenné vált.

Annak ellenére, hogy az előbbieken rögzítettük, egyértelműen illegális tevékenységgel állunk szemben, Ghana Büntető Törvénykönyve nem tartalmaz törvényi tényállást a szankcionálás érdekében. Az élővilág állapotának védelme érdekében a jogi rendelkezéseket az alkotmány, bilaterális és multilaterális egyezmények, valamint a környezetpolitikai irányvonal foglalják keretbe. Az alkotmány 36 cikkének (9) bekezdése rögzíti, hogy az állam mindent megtesz a fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében, a kitűzött cél elérése érdekében kiterjedt nemzetközi kapcsolatokat ápol.⁴⁷ A nemzetközi szerződések sorában említhető exemplatív jelleggel a bázeli, a rotterdami, valamint a stockholmi egyezmények.⁴⁸ Habár az egyezmények rögzítik a pönalizálás szükségességét, hiányos a megfogalmazás a végrehajtás tekintetében. Ghana igyekezett fellépni, tájékoztatások és felkészítő kurzusok révén a kockázatokról való felvilágosítás érde-

kében, azonban ezek a rendezvények alacsony hatékonysággal valósultak meg a probléma pedig tovább gyűrűzött.⁴⁹

Az illegális tevékenység okozta problémákat a Kormány felismerte, így 2016-ban a Parlament az elé terjesztett törvényjavaslatot elfogadva szabályozta a veszélyes anyagok és hulladékok, elektronikus és elektromos hulladékok ellenőrzését, kezelését, és ártalmatlanítását.⁵⁰ A releváns rendelkezések alapján a veszélyes hulladékok ország területére való behozatalát, kivitelét, az ott keletkezett vagy behozott veszélyes hulladékok szállítását, azok eladása, megvásárlása, vagy az azokkal való kereskedelem bűncselekménynek minősül, és pénzbüntetéssel vagy egytől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Minősített eset az elsőként említett elkövetési magatartás, valamint, ha a veszélyes hulladékkal az ivóvíz szennyezésére is sor kerül. Ebben az esetben legfeljebb kétmillió amerikai dollár pénzbüntetéssel, vagy maximum 20 év szabadságvesztésre ítéltető, továbbá kötelezhető a hulladék re-exportálására, és a felmerülő költségek viselésére. A hatóság jogosult a járművet, amelyet az illegális tevékenység elkövetéséhez használtak lefoglalni.⁵¹ Napjainkban így külön törvényben szabályozott a hulladékgazdálkodás megsértése Ghanában is.

Az előremutató intézkedések ellenére a végrehajtás napjainkban is nehézségekbe ütközik. A deficit okai közé sorolhatjuk a hivatali dolgozók alulfinanszírozottságát, a korrupciós bűncselekmények gyakori megvalósulását, a nemzetközi együttműködés nehézségeit, a végrehajtó szervek közötti akadozó, esetenkénti hiányos információáramlást. Az említett területeken mindenképpen a hatékonyság növelésére van szükség, valamint a társadalomban való tudatosításra, hogy az e-hulladék napjaink egyik legégetőbb megoldásra váró problémája.⁵²

Összegzés

A környezeti büntetőjog számos aspektusából kiragadott részekkel érzékelhetővé vált, hogy ezen a területen nem kizárólag hazánk, hanem a nemzetközi közösség is komoly kihívásokkal áll szemben. A törvényi tényállások fogalmi elemeinek pontos meghatározása, a gyakorlatban felmerülő problémák, – akár a történeti tényállás felderítése során, az elkövetők azonosítása esetében, akár a bírósági szakaszban a tévedésre

⁴⁹ KURT Daum, JUSTIN Stoler, and RICHARD J. Grant: Toward a More Sustainable Trajectory for E-Waste

Policy. A Review of a Decade of E-Waste Research in Accra, Ghana, International Journal of Environmental Research and Public Health, 29 January 2017, 8. o.

⁵⁰ <http://www.ghana.gov.gh/index.php/media-center/news/2915-parliament-passes-law-to-control-hazardous-e-waste>

⁵¹ Ghana: Hazardous and Electronic Waste Control and Management, Law, 2016

⁵² LIESELOT Bisschop: How e-Waste Challenges Environmental Governance. Crime Justice Journal, 2014 3 (2), 91. o.

⁴⁵ <https://www.britannica.com/technology/electronic-waste> (Megtekintés dátuma: 2019.02.24.)

⁴⁶ JOHNS Lepawsky: The changing geography of global trade in electronic discards: time to rethink the e-waste problem. The Geographical Journal, Vol.181, No. 2, June 2015, 147–159. o.

⁴⁷ Constitution of the Republik of Ghana 36 § (9)

⁴⁸ <http://www.basel.int/Portals/4/Basel%20Convention/docs/eWaste/E-wasteAssessmentGhana.pdf>

való hivatkozás – kiküszöbölése elkerülhetetlen a hatékony fellépés érdekében. A fejlődő országok segítése a fejlődés útján, a közös nemzetközi fellépés szükséges, és elkerülhetetlen.

A környezeti büntetőjog terén nem hangsúlyozható eléggé a prevenció és a represszió fontossága, valamint a hatékony fellépés szükségessége. Fontos, hogy a jogalkotó, a jogalkalmazók, és az állampolgárok egyaránt belássák, a környezet és a természet védelme mindannyiunk és a jövő generációinak közös érdeke. A pusztítással szemben való fellépés eredményességének növelése ennek a folyamatnak egy fontos alappillére. Nem tűrhetjük, hogy a minket körülölelő környezet végleg elpusztuljon, hiszen nem a rombolásért hanem, „Azért vagyunk itt a Földön, hogy egyedi különlegességeinkkel hozzájáruljunk a világ sorsához.” (Anthony Robbins) ■

Irodalomjegyzék

1. ALFREDO Madza, PRISCO Priscitelli, COSIMO Neglia, GIULIA Della Rosa, and LEOPOLDO Ianuzzi: Illegal Dumping of Toxic Waste and Its Effect on Human Health in Campania, Italy. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2015, 12
2. BÁNDI Gyula: Gyakorlati jogértelmezési gondolatok a hulladék fogalmi rendszere körében. *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évfolyam (2017) 2. különszám
3. CSÁK Csilla: A hulladék fogalmának értelmezése az uniós ítélkezési gyakorlat tükrében. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus, XXIX/2 (2011)
4. DAVID Morgan: The European Community wildlife trade regulations, *The Trade in Wildlife Regulation for Conservation* Edited by Sara Oldfield 2003, Earthscan Publications Ltd London. Sterling, VA
5. Environmental Crime in Eu, Synthesis of the Research Project “European Union Action to Fight Environmental Crime” (EFFACE), https://efface.eu/sites/default/files/publications/EFFACE_synthesis-report_final_online.pdf (Megtekintés dátuma: 2018.08.25.)
6. FARKAS Csamnagó Erika: Természetvédelmi értékek fenntartása, őrzése. Természetvédelmi ellenőrzés. Természetvédelmi őrszolgálat feladat- és hatásköre. http://kepzesevolucioja.hu/dmdocuments/4ap/14_1242_005_101115.pdf (Megtekintés dátuma: 2019.02.14.)
7. GARAI Renáta: A hulladékgazdálkodás rendje megsértésének jogalkalmazási kérdései. *Kriminológiai Tanulmányok* 55. OKRI, 2018, Budapest
8. GARAI Renáta: A hulladékgazdálkodás rendje megsértésének jogalkalmazási kérdései. *Kriminológiai Tanulmányok* 55. OKRI, Budapest, 2018
9. GELLÉR Balázs József – BÁRÁNYOS Bernadett: Mitől hulladék a hulladék? *Gondolatok a Btk. 281/A. § margójára*, *Magyar Jog*, 2011. 5. szám
10. Ghana: Hazardous and Electronic Waste Control and Management, Law, 2016
11. GLEN Wright: Conceptualising and Transnational Environmental Crime. *Trends in Organized Crime*, December 2011, 1-15. o. https://www.researchgate.net/profile/Glen_Wright/publication/228159127_Conceptualising_and_Combating_Transnational_Environmental_Crime/links/5506b6ad0cf24cee3a05ea32.pdf (Megtekintés dátuma: 2019. február 27.)
12. GÖRGÉNYI Ilona: A környezetvédelem büntetőjogi alapproblémái. *Ünnepi Tanulmányok II.* Horváth Tibor 70. születésnapjának tiszteletére, Bíbor Kiadó, 1997, Miskolc
13. HÁGER Tamás: A környezet alkotmányos és büntetőjogi védelme, különös tekintettel a vizek élővilágának oltalmára, *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1-2. szám
14. HOLÉ Katalin: A környezetvédelem büntetőjogi és közigazgatási jogi eszközei. *Bűnügyi mozaik Tanulmányok* Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére, 2006, Szeged
15. HOLLÁN Miklós: A büntetőjogi kerettényállások. *Tendenciák és Alapvetések a bűnügyi tudományok köréből.* Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, 2014, Budapest
16. JACOBSEN, R., Buysse, J., Gellynck, X., 2013. Cost comparison between private and public collection of residual household waste: multiple case studies in the Flemish region of Belgium. *Waste Management* 33
17. JOHNS Lepawsky: The changing geography of global trade in electronic discards: time to rethink the e-waste problem. *The Geographical Journal*, Vol.181, No. 2, June 2015
18. JULESZ Máté: Környezetvédelmi büntetőjogunk változó erőterében, *Belügyi Szemle*, 2011. 65. szám
19. KÓHALMI László: A környezet és a természet büntetőjogi védelmének néhány jogdogmatikai és jogpolitikai problémája, *Belügyi Szemle*, 2003. 4. szám
20. KURT Daum, JUSTIN Stoler, and RICHARD J. Grant: Toward a More Sustainable Trajectory for E-Waste Policy. A Review of a Decade of E-Waste Research in Accra, Ghana, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 29 January 2017,
21. LIESELOT Bisschop: How e-Waste Challenges Environmental Governance. *Crime Justice Journal*, 2014 3 (2)
22. LUCIA Gereyl et al.: The Waste Crisis in Campania Italy. *Endeavour*, 40 (2), May 2016,1.- https://www.researchgate.net/profile/Lucie_Greyl/publication/265745437_The_Waste_Crisis_in_Campania_Italy/links/5a25
23. MICHAL Struk, Switch to save? Comparing Municipal Solid waste, expenditures based on

- waste management provider ownership. *Detritus Multidisciplinary Journal for Waste Resources & Residues*, 3 August 2018,
24. MOLNÁR Tamás: A környezet büntetőjogi védelme. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjog és Kriminológiai Tanszék, Miskolc, 2017. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/25617/20879.pdf> (Megtekintés dátuma: 2019.02.16.)
 25. MONICA Massani & Paolo Monzini: Dirty Business in Italy: a Case – study of Illegal Trafficking in Hazardous Waste. *Global Crime*, Vol 6. No 3–4., augustus–november 2004
 26. NICHOLAS Dorn, Stijn Van Daele and Tom Vander Beken, REDUCING VULNERABILITIES TO CRIME OF THE EUROPEAN WASTE MANAGEMENT INDUSTRY: THE RESEARCH BASE AND THE PROSPECTS FOR POLICY, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 15 (1),
 27. Sopovné dr. Bachmann Katalin, címzetes megyei bírósági bírónő, a Tatai Városi Bíróság elnöke, A környezetvédelmi igények büntetőjogi és polgári jogi érvényesítésének egyes kérdései bírói szemmel. <http://www.kvvm.hu/szakmai/karmentes/egyeb/kjogalk/09.htm> (Megtekintés dátuma: 2019.02.14.)
 28. STEVEN Broad, Teresa Mulliken and Dilys Roe: The Nature and Extent of Legal and Illegal Trade in Wildlife. *The Trade in Wildlife Regulation of conservation* Edited by Sara Oldfield, Earthscan Publication Ltd, 2003, London
 29. SZABÓ Erika: A Washingtoni Egyezmény magyarországi gyakorlata állatorvosi szemmel. Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kar Állat-egészségügyi Igazgatástani és Agrárgazdaságtani Tanszék, 2012, Budapest
 30. TESZÁR László: Környezetvédelem és Környezetvédelmi Büntetőjog. *Ügyészek Lapja*, 2000/4. szám
 31. TILKI Katalin: A Natura 2000 területek vonatkozásában elkövetett természetkárosítás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatait II. *Ügyészek Lapja*, 2016/3–4.
 32. WIENIER A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. KJK, 1986, Budapest
 33. YONEZAWA C. (2009) Possibility of monitoring of waste disposal site using satellite imagery. *Journal of Integrated Field Science* 6
 34. 1/2015-ös elvi Bírósági határozat [31]
 35. A Negyedik Magyar Büntetőkódex – régi és újabb vitakérdései Szerk. Hollán Miklós és Barabás A. Tünde, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017. XIX A környezet és a Természet elleni Bűncselekmények
 36. Palin, granit ítélet 37. pontja, Van del Walle és társai ügyében hozott ítélet 47. és 50. pontja
 37. <https://www.zip.hu/kinanak-mar-nem-kell-aszemetunk> (Megtekintés dátuma: 2019.02.15.)
 38. https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00001.html (Megtekintés dátuma: 2019.02.26.)
 39. http://www.energiaporta.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=215%3Afogalma_khulladekszemethulladekhasznositas&catid=28%3Ahulladekhasznositas&Itemid=75&lang=hu (Megtekintés dátuma: 2019.02.17.)
 40. <http://impel.eu/wp-content/uploads/2015/11/Waste-Sites-Manual-English-version.pdf> (Megtekintés dátuma: 2019.02.23.)
 41. http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/75685/Korir_Environmental%20crime%20management%20in%20Kenya?sequence=3 (Megtekintés dátuma: 2019.02.27.)
 42. http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/19427/6776703_Bisshop_2012.pdf?sequence=1 (Megtekintés dátuma: 2019.02.21.)
 43. https://www.researchgate.net/profile/Robin_Curry/publication/260149621_An_overview_of_waste_crime_its_characteristics_and_the_vulnerability_of_the_EU_waste_sector/links/5735c87c08aea45ee83c9c02.pdf 8 (Megtekintés dátuma: 2019.02.27.)
 44. <https://www.britannica.com/technology/electronic-waste> (Megtekintés dátuma: 2019.02.24.)
 45. <https://www.basel.int/Portals/4/Basel%20Convention/docs/eWaste/E-wasteAssessmentGhana.pdf>
 46. <http://www.ghana.gov.gh/index.php/media-center/news/2915-parliament-passes-law-to-control-hazardous-e-waste>